

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
Departament Warunków Życia

Informacja sygnalna

WYNIKI BADAŃ GUS

Sytuacja gospodarstw domowych w 2009 r.
w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych

W 2009 r. w gospodarstwach domowych przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na 1 osobę wyniósł około 1114 zł i był realnie wyższy o 3,0% od dochodu z roku 2008. Wzrost realnego poziomu dochodów odnotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych z wyjątkiem gospodarstw domowych rolników (spadek o 3,3%).

W 2009 r. poziom przeciętnych miesięcznych nominalnych wydatków w gospodarstwach domowych na 1 osobę wyniósł około 957 złotych, w tym na towary i usługi konsumpcyjne – około 914 zł. Wydatki ogółem w ujęciu realnym wzrosły o 2,2%, w tym wydatki na towary i usługi konsumpcyjne były realnie wyższe niż w roku poprzednim o 2%. Realny wzrost wydatków na towary i usługi konsumpcyjne zanotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych z wyjątkiem gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek.

Utrzymuje się dalszy spadek poziomu ilościowego spożycia przez gospodarstwa domowe niektórych artykułów żywnościowych, zwłaszcza – pieczywa, mleka, makaronu, kaszy, ryżu, płatków oraz niektórych warzyw (głównie ziemniaków).

W 2009 r. nastąpił dalszy wzrost wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania. Dotyczyło to: odtwarzaczy MP3, DVD, urządzeń do odbioru TV satelitarnej lub kablowej, komputerów osobistych z dostępem do Internetu, drukarek, telefonów komórkowych, cyfrowych aparatów fotograficznych oraz zmywarek do naczyń i kuchenek mikrofalowych.

Przeciętne gospodarstwo domowe w 2009 roku zajmowało mieszkanie o powierzchni 70,7 m², składające się z 2,7 pokoi. Przeciętnie na jedną osobę w gospodarstwie przypadało 25 m² powierzchni użytkowej oraz jeden pokój.

W 2009 r. ponad połowa badanych gospodarstw domowych (ok. 56%) oceniała swoją sytuację materialną jako przeciętną, prawie co czwarte gospodarstwo postrzegało ją jako raczej dobrą i bardzo dobrą i co piąte jako raczej złą i złą.

Dochody

Przeciętny miesięczny nominalny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2009 r. wyniósł około 1114 zł. Najwyższy poziom dochodów osiągnęły w analizowanym roku gospodarstwa pracujących na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym – o 25,3% wyższy od dochodu w gospodarstwach ogółem. Dochód wyższy od przeciętnego uzyskały ponadto gospodarstwa emerytów o 5,9% oraz pracowników – o 0,8% (w tym w gospodarstwach pracowników na stanowiskach nierobotniczych dochód był wyższy o 33,7 %). Miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w pozostałych grupach gospodarstw był niższy od przeciętnego dochodu w gospodarstwach ogółem (u pracowników na stanowiskach robotniczych – o 22,6%, u rencistów – o 21,9% oraz u rolników – o 20,7%).

W 2009 r. w skali ogółu gospodarstw domowych realny poziom dochodów był nieco wyższy niż przed rokiem, chociaż tempo wzrostu nie było tak duże jak w 2008 r. (3% wobec 8%). Miało to niewątpliwie związek ze wzrostem stopy bezrobocia w 2009 r. (stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu roku 2009 r. wynosiła 11,9% w porównaniu do 9,5% w analogicznym okresie 2008 r.). Siła nabywcza przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2009 r. była o 1,1% wyższa niż w roku poprzednim, podczas gdy w 2008 r. o 6,1%. Zwiększyła się siła nabywcza płac w odniesieniu do części towarów żywnościowych, odzieży i obuwia, łączności, rekreacji i kultury, wyposażenia mieszkań, transportu, zdrowia oraz edukacji. Wzrosła też siła nabywcza przeciętnej emerytury i renty brutto z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych (o 4,3%), a także nieznacznie emerytury i renty rolników indywidualnych (o 1,9%).

W gospodarstwach domowych ogółem realna wartość dochodu rozporządzalnego na osobę wzrosła o 3,0%. Wzrost realnego poziomu dochodów odnotowano we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych, oprócz gospodarstw rolników. Największy wzrost wystąpił w gospodarstwach domowych rencistów (o 3,8%), pracowników (o 3,6%), emerytów (o 3,3 %) i pracujących na rachunek własny (1,4%), natomiast w gospodarstwach rolników wystąpił spadek (o 3,3%).

W 2009 r. nieznacznej zmianie uległa struktura dochodu rozporządzalnego według źródeł jego pozyskania. W dochodzie rozporządzalnym gospodarstw domowych emerytów, udział głównego źródła utrzymania, (tj. emerytur) wzrósł w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,4 p.proc., natomiast u rolników, pracujących na rachunek własny oraz rencistów spadł odpowiednio o: 1,5 p.proc., 0,7 p.proc. oraz 2,3 p.proc. W grupie gospodarstw domowych pracowników udział dochodów z głównego źródła utrzymania utrzymał się na poziomie z roku 2008.

Zróżnicowanie dochodów wewnątrz poszczególnych grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych nie uległo istotnym zmianom. W 2009 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny 20% osób o najwyższych dochodach (V grupa kwintylowa) wynosił 2311 zł na osobę i był 6,3-krotnie wyższy od analogicznego dochodu 20% osób uzyskujących najniższe dochody (I grupa kwintylowa). Relacja ta uległa niewielkiej zmianie w porównaniu z rokiem ubiegłym (w którym wynosiła 6,2 - krotność).

W najliczniej występujących w Polsce grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych, tj. w gospodarstwach pracowników oraz ujętych łącznie gospodarstwach emerytów i rencistów, przewaga poziomu dochodu rozporządzalnego osób najzamożniejszych nad najbiedniejszymi była w tym samym czasie odpowiednio 5,3-krotna oraz 4,4-krotna (w 2008 r. – 5,2-krotna oraz 4,4-krotna). W gospodarstwach pracowników przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę 20% osób najzamożniejszych wyniósł w 2009 r. – 2310 zł, a u emerytów i rencistów – 2007 zł.

W 2009 r. w gospodarstwach ogółem 20% osób znajdujących się w najlepszej sytuacji dochodowej dysponowało około 41,3 % (w 2008 r. – 41,4%) dochodów całej badanej zbiorowości gospodarstw domowych, podczas gdy 20% osób pozostających w sytuacji najgorszej – około 6,6%.

Nadal występowało silne powiązanie pomiędzy zróżnicowaniem poziomu nominalnego dochodu rozporządzalnego na osobę w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych, a wielkością gospodarstw i ich składem osobowym.

Najwyższy przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na gospodarstwo domowe w 2009 r. osiągnęły gospodarstwa pracujących na własny rachunek – ok. 4718 zł. W gospodarstwach rolników wyniósł on ok. 3809 zł, pracowników – ok. 3775 zł, a emerytów – ok. 2239 zł. Najniższym dochodem rozporządzalnym dysponowały gospodarstwa rencistów – ok. 1604 zł.

Czynnikiem istotnie różnicującym poziom, dynamikę i strukturę dochodów gospodarstw domowych jest miejsce zamieszkania tych gospodarstw. Zróżnicowana dynamika rozwoju gospodarczego poszczególnych województw ma decydujący wpływ na poziom i tempo zmian dochodów ludności różnych rejonów Polski.

W 2009 r. w pięciu województwach gospodarstwa domowe dysponowały dochodami wyższymi od przeciętnej krajowej. Były to gospodarstwa z województw: mazowieckiego, dolnośląskiego, pomorskiego, łódzkiego i zachodniopomorskiego. W województwie śląskim dochód kształtował się na poziomie średniej krajowej. Przeciętna miesięczna wartość dochodu rozporządzalnego na osobę była najwyższa w woj. mazowieckim - ok. 1439 zł, zaś najniższa w woj. podkarpackim i wynosiła ok. 835 zł na osobę w gospodarstwie domowym tj. była niższa o 25,1% od średniej krajowej i o 42% od przeciętnego dochodu w województwie mazowieckim.

Różnice dochodowe uwidaczniają się również pomiędzy mieszkańcami miast i wsi. **W 2009 r. dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych zamieszkujących wieś był o ok. 29% niższy od dochodu na osobę w gospodarstwach domowych mieszkających w miastach** (przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach zamieszkujących wieś wyniósł ok. 889 zł, a w miastach ok. 1255 zł). Różnice te wynikały nie tylko z wysokości dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa, ale były również związane z większą, w porównaniu do miast, liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw zamieszkujących wieś.

Biorąc pod uwagę typy biologiczne gospodarstw domowych to w najlepszej sytuacji znajdowały się małżeństwa bez dzieci, których dochód rozporządzalny na 1 osobę wyniósł – ok. 1588 zł – tj. o 42,5% więcej niż przeciętny dochód w kraju. Jeśli porównamy te gospodarstwa z gospodarstwami małżeństw z dziećmi na utrzymaniu różnica ta będzie jeszcze większa – 57,7%, (przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny wyniósł w gospodarstwach małżeństw z dziećmi ok. 1007 zł na osobę tj. o 9,7% poniżej średniej ogólnopolskiej). W najgorszej sytuacji znajdowały się gospodarstwa małżeństw z 3 i więcej dzieci – ok. 642 zł na osobę w gospodarstwie domowym (o 42,4% poniżej średniej dla Polski ogółem). **Rodziny samotnych matek lub ojców z dziećmi na utrzymaniu dysponowały przeciętnie w 2009 r. ok. 929 zł na osobę. Było to o ok. 7,7% mniej niż w gospodarstwach małżeństw z dziećmi i o ok. 16,6% poniżej średniej krajowej.**

Poniżej przeciętnej krajowej (o ok. 16,6%) kształtował się również poziom miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych, które miały w swoim składzie osobę niepełnosprawną. Przeciętny dochód rozporządzalny wynosił w tych gospodarstwach ok. 929 zł na osobę, podczas gdy w gospodarstwach nie mających w swoim składzie osób niepełnosprawnych wynosił ok. 1169 zł na 1 osobę. **W przypadku gospodarstw z osobami niepełnosprawnymi przeciętny dochód rozporządzalny był o ok. 20,5% niższy niż w gospodarstwach bez osób niepełnosprawnych.**

Wydatki

W 2009 roku przeciętne miesięczne nominalne wydatki gospodarstwa domowego na 1 osobę wyniosły ok. 957 złotych, w tym na towary i usługi konsumpcyjne - około 914 złotych.

Zróznicowanie przeciętnych miesięcznych wydatków pomiędzy poszczególnymi grupami społeczno-ekonomicznymi było relatywnie duże, podobnie jak w 2008 i 2007 roku. Poziom wydatków wyższy od przeciętnego osiągnęły gospodarstwa pracowników na stanowiskach nierobotniczych (o 29,7%), gospodarstwa pracujących na własny rachunek (o 26,3%) oraz gospodarstwa emerytów (o 9,3%). Poziom niższy odnotowano w gospodarstwach domowych

rolników (o 25,6%), pracowników na stanowiskach robotniczych (o 23,9%), rencistów (o 12,3%) oraz pracowników ogółem (o 1,6%)

W gospodarstwach domowych ogółem realne wydatki na towary i usługi konsumpcyjne w przeliczeniu na 1 osobę w 2009 roku były wyższe niż przed rokiem o 2,0%, podczas gdy w 2008 roku w stosunku do roku 2007 - o 7,1%. Realny wzrost wydatków na towary i usługi konsumpcyjne wystąpił wśród gospodarstw pracowników (o 2,7%), emerytów i rencistów (o 2,5%) oraz rolników (o 0,3%), natomiast realny spadek - w gospodarstwach pracujących na własny rachunek (o 2,0%).

Nadal najwyższy udział w strukturze wydatków ogółu gospodarstw domowych miały wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe (25,1%), przy czym w gospodarstwach pracowników na stanowiskach nierobotniczych stanowiły one 20,2%, a w gospodarstwach rolników – 33,2% wszystkich wydatków. Dużym obciążeniem dla gospodarstw domowych były ponadto wydatki na użytkowanie mieszkania lub domu i nośniki energii (19,7%). Były one szczególnie odczuwalne zwłaszcza dla gospodarstw emerytów i rencistów, którzy przeznaczali blisko 24% swoich wydatków na tę kategorię usług.

We wszystkich grupach społeczno – ekonomicznych **wzrósł** udział wydatków na **użytkowanie mieszkania lub domu i nośniki energii** - w gospodarstwach ogółem o 0,8 p.proc. (w tym na energię elektryczną o 0,6 p.proc.). Wzrost ten dotknął szczególnie gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek (odpowiednio o 1,5 p.proc. i o 1,0 p.proc.) oraz rolników (o 1,4 p.proc. i 1,0 p.proc.).

Zaobserwowano również **kontynuację spadkowego trendu udziału wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe** (o dalsze 0,5 p.proc.) – najwyższy spadek w gospodarstwach rencistów (o 1,1 p.proc.), natomiast w gospodarstwach rolników i pracujących na własny rachunek udział wydatków na żywność był 0,4 p.proc. wyższy niż rok wcześniej.

Zmniejszył się także udział wydatków na transport (o 0,4 p.proc.), zwłaszcza w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek oraz rolników (odpowiednio o 1,9 p.proc. i 1,8 p.proc.), podczas gdy tylko w gospodarstwach pracowników na stanowiskach nierobotniczych wzrósł o 0,5 p.proc.

Mniejszy udział wydatków na **odzież i obuwie** (o 0,3 p.proc.) dotyczył wszystkich grup społeczno-ekonomicznych, z wyjątkiem rolników (wzrost o 0,3 p.proc.).

W 2009 r. podobnie jak w latach 2007-2008 **spadł udział wydatków na łączność** w wydatkach ogółem we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych.

Różnice w strukturze wydatków ogółu gospodarstw domowych między 2009 a 2008 rokiem w przypadku pozostałych grup towarów i usług konsumpcyjnych nie przekroczyły 0,2 p.proc.

Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych jest czynnikiem wyraźnie różnicującym poziom i strukturę wydatków. Wyraża się to m.in. większym obciążeniem budżetów rodzin najuboższych wydatkami na zaspokojenie podstawowych potrzeb, tj. wydatkami na żywność i napoje bezalkoholowe oraz na stałe opłaty mieszkaniowe (opłaty na rzecz właścicieli, zaopatrywanie w wodę i inne usługi związane z zamieszkiwaniem oraz nośniki energii). W 2009 r. w budżetach 20% osób o najniższych dochodach w gospodarstwach domowych ogółem wydatki te stanowiły łącznie 55,8%, w gospodarstwach pracowników – 52,7%, a w gospodarstwach emerytów i rencistów – 51,1%. Wydatki podstawowe nie sięgały natomiast nawet połowy ogółu wydatków u 20% osób o najwyższych dochodach (w gospodarstwach ogółem – 34,8%, pracowników – 30,5%, emerytów i rencistów – 40,5%). W porównaniu do ubiegłego roku obciążenie budżetów rodzinnych podstawowymi wydatkami, zarówno rodzin najuboższych jak i najbogatszych wzrosło. Wzrost udziału wydatków podstawowych spowodowany był przede wszystkim wzrostem cen na użytkowanie mieszkania i nośniki energii.

W 2009 roku poziom przeciętnych miesięcznych wydatków 20% osób o najwyższych dochodach w gospodarstwach ogółem wyniósł ok. 1784 zł na osobę i był 3,8-krotnie wyższy od poziomu wydatków 20% osób o najniższych dochodach. W gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek 20% osób najzamożniejszych wydawało przeciętnie 2468 zł na osobę, to jest 4,3-krotnie więcej niż 20% osób najbiedniejszych, w gospodarstwach pracowników – 1794 zł na osobę, tj. 3,9-krotnie więcej niż w 20% osób najbiedniejszych, a w gospodarstwach emerytów i rencistów – 1701 zł na osobę, tj. 3,4-krotnie więcej.

W porównaniu z rokiem poprzednim w relacjach między poziomami wydatków osób najbogatszych i najbiedniejszych w gospodarstwach domowych ogółem, jak i w gospodarstwach pracowników oraz emerytów i rencistów, nie odnotowano istotnych zmian. Natomiast w gospodarstwach domowych pracujących na własny rachunek nieznacznie zmniejszyła się dysproporcja między poziomem wydatków osób najbogatszych i najbiedniejszych.

Podobnie jak w dwóch ostatnich latach, najmniejsze zróżnicowanie między osobami najzamożniejszymi a najbiedniejszymi dotyczyło wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe (1,9-krotne). Większe różnice pomiędzy tymi grupami osób wystąpiły w odniesieniu do wydatków na towary i usługi nieżywnościowe, np. na restauracje i hotele była to 8,9-krotna różnica, a na edukację 7-krotna. Skala tych różnic zależała od grupy potrzeb i grupy społeczno – ekonomicznej.

Pogłębiały się różnice w wydatkach między gospodarstwami zamieszkującymi poszczególne województwa. Różnica między województwem o najniższych przeciętnych miesięcznych wydatkach na 1 osobę (podkarpackie 784 zł) a województwem o najwyższych (mazowieckie – 1233 zł) wzrosła w 2009 roku o 2,3 p.proc. Poziom wydatków (na osobę) wyższy od przeciętnej krajowej odnotowano w 6 województwach, tj. mazowieckim, opolskim,

dolnośląskim, łódzkim, pomorskim i śląskim. Były to te same województwa (poza województwami opolskim i śląskim), w których również odnotowano najwyższe (powyżej przeciętnej krajowej) przeciętne dochody na osobę. Przeciętna miesięczna wartość wydatków na osobę uzyskana w województwie mazowieckim była wyższa o 28,9% od średniej krajowej, a w województwie podkarpackim niższa o 18,1% od średniej krajowej i o 26,4% od średnich wydatków w województwie mazowieckim.

Zróźnicowanie wydatków między gospodarstwami zamieszkującymi miasta i wsie w 2009 roku utrzymywało się na takim samym poziomie jak w 2008 roku. Przeciętne miesięczne wydatki na osobę w gospodarstwach zamieszkujących wieś wyniosły około 775 złotych i były niższe od wydatków dla gospodarstw ogółem o 19%, a także o 28% niższe niż wydatki dla gospodarstw miejskich (ok. 1070 zł). Zdecydowanie największe wydatki ponosiły gospodarstwa mieszkające w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców – były one o ponad 55% wyższe niż przeciętne wydatki dla kraju.

Poziom i struktura wydatków w zależności od typu biologicznego gospodarstwa domowego była zróźnicowana. Małżeństwa bez dzieci przeciętnie miesięcznie wydawały ok. 1347 złotych, co stanowiło 41% więcej niż wydatki przeciętnego gospodarstwa domowego. Wydatki wyższe od przeciętnych odnotowano również wśród małżeństw z jednym dzieckiem. W gospodarstwach małżeństw z 2 i więcej dzieci na utrzymaniu wydatki malały wraz ze wzrostem liczby dzieci i były niższe od przeciętnych w kraju. Przeciętne wydatki matek i ojców samotnie wychowujących dzieci (ok. 903 zł na 1 osobę) były o 5,6% niższe od poziomu przeciętnych wydatków ogółu gospodarstw domowych.

W strukturze wydatków wystąpiły istotne różnice pomiędzy typami biologicznymi gospodarstw domowych. Największy udział wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe w wydatkach ogółem miały małżeństwa z 3 i więcej dzieci na utrzymaniu – 30% (o 5,0 p.proc. więcej niż gospodarstwa ogółem), a najniższy małżeństwa z 1 dzieckiem na utrzymaniu. Największe różnice w wydatkach między poszczególnymi typami biologicznymi gospodarstw domowych dotyczyły: edukacji (największy udział w wydatkach ogółem wśród małżeństw z 2 dziećmi), zdrowia (największy udział wśród małżeństw bez dzieci), transportu oraz restauracji i hoteli (w obu przypadkach największy udział wśród małżeństw z 1 dzieckiem na utrzymaniu).

Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych, w których składzie była **osoba niepełnosprawna** wyniosły ok. 817 złotych, podczas gdy w gospodarstwach domowych nie mających w swoim składzie osób niepełnosprawnych – ok. 997 zł. W przypadku gospodarstw z osobami niepełnosprawnymi było to o ok. 14,5% poniżej średniej krajowej i o ok. 18% poniżej przeciętnej w gospodarstwach bez osób niepełnosprawnych.

Spożycie ilościowe żywności

Rok 2009 był kolejnym, w którym poziom spożycia większości podstawowych artykułów żywnościowych uległ obniżeniu. Najbardziej spadło spożycie pieczywa (o 4,2%), mleka (o 3,6%), makaronu (o 2,7%), kasz, ryżu i płatków (o 2,4%), warzyw (o 2,2%), w tym ziemniaków (o 3,8%) oraz ryb (o 2,1%) i cukru (o 2,1%).

Zmniejszenie spożycia tych produktów żywnościowych mogło być spowodowane zarówno wzrostem ich cen np. ceny cukru wzrosły o 14,9%, a ceny warzyw o 4,5%, jak i zmianami w modelu konsumpcji polegającymi na coraz częstszym korzystaniu z półproduktów lub gotowych produktów.

W 2009 r. nastąpił wzrost spożycia owoców (o 5,0%) z wyjątkiem bananów (spadek o 14,6%). Wzrosło natomiast spożycie śliwek (o 22,2%), pozostałych owoców pestkowych (o 15,4%), jabłek (o 8,0%) oraz owoców jagodowych (o 6,0%). Spadek cen owoców spowodował większe ich spożycie. Wzrost spożycia owoców wystąpił we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych, a zwłaszcza w gospodarstwach rencistów (o 13,4%) oraz rolników (o 11,2%).

We wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych wzrosło spożycie wędlin wysokogatunkowych (o 3,1%). Największy wzrost wystąpił w gospodarstwach emerytów i rencistów (odpowiednio o 5,2% i 6,8%). Wzrosło także spożycie serów dojrzewających i topionych.

Poziom spożycia większości artykułów żywnościowych zależał od dochodów gospodarstwa domowego. Wraz ze wzrostem poziomu zamożności gospodarstw wzrastał także poziom spożycia niektórych artykułów żywnościowych. Na przykład w gospodarstwach domowych ogółem osiągających najwyższe dochody (V kwintyl) spożywano 5-krotnie więcej soków warzywnych, około 3,8-krotnie więcej napojów mlecznych, 3,7-krotnie wód mineralnych i źródlanych, 3,3-krotnie soków owocowych, 2,6-krotnie jogurtów, 2,2-krotnie owoców, a zwłaszcza owoców cytrusowych (3,2-krotnie), owoców jagodowych i bananów (2,7-krotnie), 2,4-krotnie wysokogatunkowych wędlin i kielbas oraz masła, 2,3-krotnie ryb i wyrobów ciastkarskich, ponad 2-krotnie serów niż w rodzinach o najniższych dochodach (I kwintyl). Natomiast w gospodarstwach domowych o najniższych dochodach (I kwintyl) spożywano więcej pieczywa, mąki, mleka, margaryny, ziemniaków i cukru.

Duże różnice w spożyciu podstawowych produktów obserwuje się pomiędzy województwami. Pieczywa i produktów zbożowych najczęściej spożywali mieszkańcy województwa świętokrzyskiego, a najmniej województwa pomorskiego (różnica wynosi 2,61 kg/osobę). Najwięcej mięsa spożywały gospodarstwa się w woj. podlaskim, a najmniej w woj. podkarpackim (różnica 1,59 kg/osobę), natomiast wędlin wysokogatunkowych – najczęściej w woj.

podlaskim, a najmniej w woj. wielkopolskim (różnica 0,39 kg/osobę). Najwyższe spożycie owoców odnotowano w woj. mazowieckim, a najniższe w woj. śląskim (różnica 0,93 kg/osobę), natomiast warzyw – najwięcej w woj. świętokrzyskim, a najmniej w woj. śląskim (różnica 2,86 kg/osobę).

Spożycie żywności jest silnie skorelowane z miejscem zamieszkania. Gospodarstwa domowe zamieszkujące tereny wiejskie w porównaniu z gospodarstwami domowymi w miastach spożywały w przeliczeniu na 1 osobę o 1,75 kg więcej pieczywa i produktów zbożowych, mięsa o 0,63 kg, mleka o 1,0 l, jaj o 1,81 szt., warzyw o 2,01 kg, w tym ziemniaków o 1,60 kg oraz cukru o 0,63 kg. Natomiast mieszkańcy miast w porównaniu z mieszkańcami terenów wiejskich spożywali w przeliczeniu na 1 osobę więcej o 0,10 kg wędlin wysokogatunkowych, wyrobów ciastkarskich (o 0,11 kg), jogurtów o 0,19 kg, owoców o 0,33 kg i napojów bezalkoholowych o 2,37 l.

Wyposażenie w przedmioty trwałego użytkowania

W 2009 r. nastąpił dalszy wzrost wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania. Dotyczyło to takich rodzajów sprzętu audiowizualnego i multimedialnego, jak: odtwarzacze MP3, DVD, urządzenia do odbioru TV satelitarnej lub kablowej, komputery osobiste z dostępem do Internetu, drukarki, telefony komórkowe, cyfrowe aparaty fotograficzne, a wśród artykułów AGD – zmywarki do naczyń oraz kuchenki mikrofalowe. Wzrosło także wyposażenie gospodarstw w motocykle, skutery i motorowery oraz samochody osobowe.

W 2009 r. komputer osobisty posiadało 60,8% gospodarstw domowych (w 2008 r.- 56,4%), w tym z dostępem do Internetu – 53,4% (w 2008 r. 45,7%). Najlepiej w sprzęt ten wyposażone były gospodarstwa pracujących na własny rachunek (odpowiednio 89,8% i 84,6%) oraz gospodarstwa pracowników (81,1% i 72,0%), przy czym najwyższą dynamikę w tym zakresie w stosunku do 2008 r. odnotowano w gospodarstwach rolników (odpowiednio o 9,6% i 29,8%) oraz emerytów i rencistów (12,8% i 24,8%). Urządzenie do odbioru TV satelitarnej lub kablowej miało ok. 60% gospodarstw ogółem, a w gospodarstwach osób pracujących na własny rachunek ok. 76,8%. Drukarkę posiadało ok. 40,1% gospodarstw domowych ogółem oraz około 72,6% gospodarstw pracujących na własny rachunek. W telefon komórkowy wyposażonych było 86,5% ogółu gospodarstw oraz blisko 100% gospodarstw pracowników oraz gospodarstw pracujących na własny rachunek. Największą dynamikę w tym zakresie zaobserwowano w gospodarstwach emerytów i rencistów (wzrost o 11,2%). Istotnie zwiększył się odsetek gospodarstw wyposażonych w cyfrowy aparat fotograficzny - o 19,9%, przy czym w grupie rolników aż o 41,3%, a w grupie emerytów o 34,6%.

W 2009 r. nastąpił dalszy spadek odsetka gospodarstw domowych wyposażonych w sprzęt audiowizualny tzw. „starej generacji”, tj. magnetowidy, odtwarzacze płyt kompaktowych. Odnotowano natomiast dalszą dynamikę wzrostu wyposażenia gospodarstw domowych w odtwarzacze DVD i MP3. Wyposażenie w te urządzenia deklarowało odpowiednio 51,7% oraz 29,4% gospodarstw domowych ogółem, przy czym najczęściej były to gospodarstwa pracujących na własny rachunek oraz gospodarstwa pracowników.

W sprzęt audiowizualny i multimedialny najlepiej wyposażone były gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek oraz pracowników, natomiast najwyższą dynamiką charakteryzowały się gospodarstwa rolników oraz emerytów i rencistów.

Wśród sprzętu AGD relatywnie wysoką dynamiką charakteryzowało się wyposażenie gospodarstw domowych w zmywarkę do naczyń (o 28,8%). Pomimo wysokiej dynamiki posiadało ją zaledwie 12,3% ogółu gospodarstw, a najlepiej wyposażone w zmywarkę były gospodarstwa pracujących na własny rachunek (35,4%).

Kuchenkę mikrofalową posiadało 50,1% gospodarstw domowych, przy czym najwyższe wskaźniki wyposażenia charakteryzowały gospodarstwa pracujących na własny rachunek (72,2%) oraz gospodarstwa pracowników (60,5%).

Coraz częściej gospodarstwa domowe zakupują pojazdy jednośladowe tj. motocykle, skutery czy motorowery – w 2009 r. w stosunku do 2008 r. zanotowano wzrost o 18,0%.

W dalszym ciągu obserwuje się spadek wyposażenia gospodarstw domowych w pralki i wirówki elektryczne (o 8,7%).

Stopień wyposażenia gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania był znacznie zróżnicowany w zależności od miejsca zamieszkania gospodarstwa domowego. Gospodarstwa domowe z województw: podkarpackiego, lubelskiego, łódzkiego, świętokrzyskiego były słabiej wyposażone w dobra trwałego użytkowania niż gospodarstwa z pozostałych województw. Przykładowo najslabiej skomputeryzowane były gospodarstwa domowe z województw łódzkiego i świętokrzyskiego (odpowiednio 55,4% i 55,8% posiada komputery). Świętokrzyskie charakteryzowało się również najniższym stopniem wyposażenia w komputer z Internetem (43,3%). Najwięcej gospodarstw posiadających komputer znajdowało się w woj. pomorskim i w woj. mazowieckim (63,8%), a posiadających komputer z dostępem do Internetu – w woj. pomorskim (58,0%).

Gospodarstwa domowe zamieszkujące miasta były z reguły lepiej wyposażone w dobra trwałego użytkowania niż gospodarstwa zamieszkujące wieś. Na przykład wyposażenie w komputery w miastach kształtowało się na poziomie 64,0%, a na wsi na poziomie 54,2%, a zatem różnica wynosiła 9,8 p. proc.. Wyposażenie gospodarstw w komputer z dostępem do Internetu w miastach kształtowało się na poziomie 58,5%, a na wsi – 42,8% (różnica 15,7% p. proc.). Stopień

wyposażenia gospodarstw w takie dobra jak zamrażarki, maszyny do szycia, rowery, motocykle, skutery, motorowery i samochody osobowe był wyższy w gospodarstwach wiejskich niż miejskich.

Gospodarstwa domowe z dziećmi na utrzymaniu, a zwłaszcza rodziny pełne, były zdecydowanie lepiej wyposażone w sprzęt audiowizualny i multimedialny niż gospodarstwa bez dzieci na utrzymaniu.

Gospodarstwa domowe bez osób niepełnosprawnych w składzie gospodarstwa były lepiej wyposażone niż gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi w przedmioty trwałego użytkowania, a szczególnie w urządzenia „nowej generacji”.

Warunki mieszkaniowe

Przeciętne gospodarstwo domowe w 2009 roku zajmowało mieszkanie o powierzchni 70,7 m², składające się z 2,7 pokoi. Przeciętnie na jedną osobę w gospodarstwie przypadało 25 m² powierzchni użytkowej oraz jeden pokój.

W 2008 roku przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zajmowana przez gospodarstwo domowe była o 1,9 m² mniejsza, przy takiej samej liczbie pokoi przypadającej na gospodarstwo domowe oraz liczbie osób przypadającej na jeden pokój.

Zdecydowanie największe mieszkania użytkowali rolnicy (113,4 m²) oraz gospodarstwa osób pracujących na własny rachunek (91,7 m²). Najmniejsze mieszkania zajmowały gospodarstwa rencistów (61,6 m²). Największą powierzchnią użytkową przypadającą na 1 osobę dysponowały gospodarstwa domowe emerytów lub rencistów (33,7 m²), a najmniejszą – pracowników na stanowiskach robotniczych (19 m²), co wynikało z liczby osób w gospodarstwie domowym (blisko 81% gospodarstw emerytów liczyło nie więcej niż dwie osoby).

Prawie 60% wszystkich gospodarstw domowych zamieszkiwało mieszkania w budynkach wielorodzinnych, z wyraźnym zróżnicowaniem w zależności od miejsca zamieszkania. W miastach ponad 90% gospodarstw domowych mieszkało w budynkach wielorodzinnych, podczas gdy na wsi niecałe 30%. Przeciętne gospodarstwo domowe w mieście zajmowało mieszkanie o ponad 1/3 mniejsze niż gospodarstwo wiejskie (przeciętna powierzchnia mieszkania zajmowanego przez gospodarstwo w mieście wynosiła 60,6 m², na wsi – 91,4 m²).

Oceny warunków mieszkaniowych gospodarstw domowych dokonuje się m. in. w oparciu o wskaźniki zagęszczenia (wielkość powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na osobę), zaludnienia (stosunek liczby osób do liczby pokoi mieszkalnych), ale również w oparciu o dane dotyczące stopnia wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne.

Wyposażenie mieszkań w instalacje sanitarno-techniczne w ostatnich latach systematycznie poprawia się. W 2009 r. do ok. 99% mieszkań woda dostarczana była z wodociągu

(z sieci lub z ujęcia własnego), 94% mieszkań posiadało spłukiwaną toaletę, ok. 93% łazienkę, tyle samo ciepłą wodę bieżącą (ogrzewana lub z sieci) i gaz (sieciowy lub z butli), a 80% gospodarstw – centralne ogrzewanie (lokalne lub z sieci). W porównaniu do roku 2008 wskaźniki te, z wyjątkiem gazu, nieznacznie poprawiły się we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych.

Najlepiej wyposażone w instalacje sanitarno-techniczne, tj. wodociąg, łazienkę, spłukiwany ustęp, ciepłą wodę bieżącą i centralne ogrzewanie, były mieszkania gospodarstw domowych pracowników, zwłaszcza na stanowiskach nierobotniczych oraz gospodarstwa pracujących na własny rachunek. Na drugim biegunie były gospodarstwa rolników oraz rencistów.

Nadal utrzymywała się duża różnica w wyposażeniu w instalacje techniczno-sanitarne mieszkań zajmowanych przez gospodarstwa domowe w miastach i na wsi, poza wyposażeniem w wodociąg (w miastach – 99,7%, na wsi – 97,8%) i gaz (różnica 1,2 p.proc. na korzyść miast).

W ciągu ostatniego roku najwyższy wzrost wyposażenia w podstawowe instalacje nastąpił w gospodarstwach domowych rolników, rencistów, jak również w gospodarstwach zamieszkujących duże aglomeracje. Największą poprawę w wyposażeniu mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne zaobserwowano w budynkach powstałych przed 1946 rokiem.

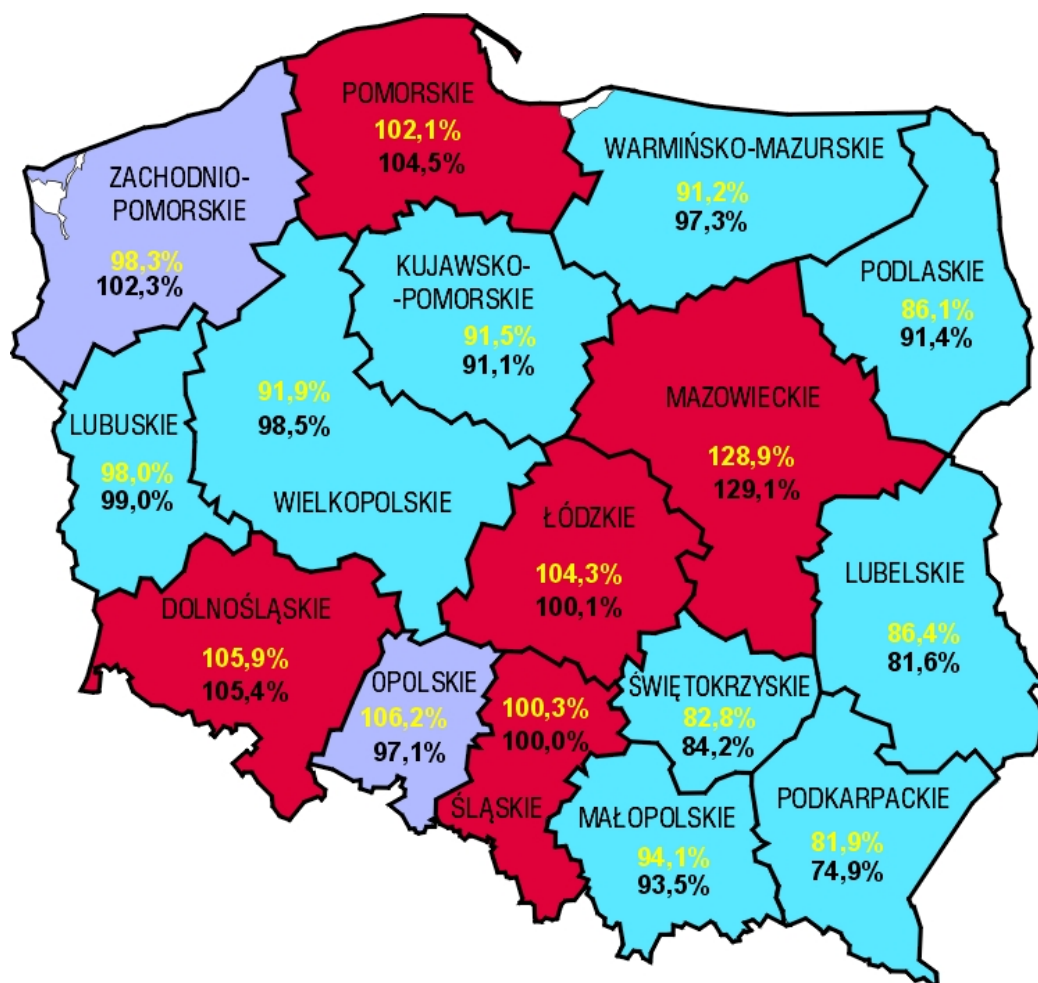
Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych

W 2009 r. ponad połowa badanych gospodarstw domowych (ok. 56%) oceniała swoją sytuację materialną jako przeciętną, prawie co czwarte gospodarstwo postrzegało ją jako raczej dobrą i bardzo dobrą i co piąte jako raczej złą i złą.

Na ocenę swojej sytuacji materialnej dokonanej przez gospodarstwa domowe miał wpływ poziom osiąganych przez nich dochodów. Wraz ze wzrostem dochodów malał odsetek rodzin oceniających swoją sytuację materialną jako złą, a wzrastał odsetek określający ją jako dobrą bądź bardzo dobrą. We wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych największy odsetek gospodarstw domowych oceniał swoją sytuację materialną jako przeciętną.

Prawie połowa gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek i około 40% gospodarstw pracowników na stanowiskach nierobotniczych oceniało swoją sytuację materialną jako raczej dobrą i bardzo dobrą. Zdecydowanie najgorzej oceniały swoją sytuację materialną gospodarstwa rencistów, które uznały ją za raczej złą i złą (43%).

Wykres 1. Udział przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego oraz wydatków na 1 osobę w gospodarstwie domowym w stosunku do średniej krajowej (Polska = 100)

- % - udział przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwie domowym w stosunku do średniej krajowej
- % - udział przeciętnych miesięcznych wydatków na 1 osobę w gospodarstwie domowym w stosunku do średniej krajowej
- województwa, w których przeciętne miesięczne dochody i wydatki były powyżej średniej krajowej
- województwa, w których przeciętne miesięczne dochody i wydatki były poniżej średniej krajowej
- województwa, w których przeciętne miesięczne dochody lub wydatki były powyżej bądź poniżej średniej krajowej